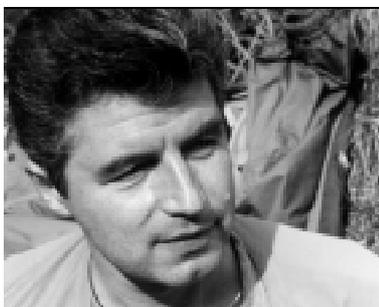

Леанід Дранько-Майсюк

...калі напачатку лістапада лісьце на вішні
яшчэ трымаецца, то зіма будзе цёплая...

Аўдолька і Міхалка

Апавяданьне

Аўдольцы, калі была малая, бацькі казалі:
— Як зьясі цьвілы хлеб, лёгка паплынеш... Як
зьясі з прыгаркаю, лёгка пабяжыш... А як зьясі
чорствы, то будзеш доўга жыць!..

Казалі ж так, каб гэта не выкідвала аніякі хлеб.
Яна й не выкідвала, а калі хлеб ужо надта быў
цьвілы, прыгарэлы ці зусім сухі, што ня ўгрызьці, —
крышыла і карміла курэй.

Курэй праз усё сваё жыцьцё вельмі любіла і ўсё
яшчэ любіць...

Дык вось, навучылі Аўдольку шанавець хлеб, а
яшчэ хатняй прымаўцы: «Сонца за гару – пану на-
сяру...»

Прымаўка гэта ня так сьведчыла пра нелюбоў
да паншчыны, як пра ляноту аўдольчыных бацькоў.

Аўдолька таксама ж удалася лянiваю; як вырасла, рабiць ня вельмi любiла: пахаджала сабе каля прызбы, у галаве чухала, да плоту падступала, дзе трэба i ня трэба казалася: «Сонца за гару – пану насяру...» i кошкалася са сваiмi курамі.

Праз гэта й ня склалася ў яе жытка з Мiхалкам...

Мiхалку ж, калi быў малы, ягоныя бацькi сваё даводзілі:

— Будзь цваны¹!... Нi з кiм не гавары брыдка... Як станеш гаспадаром, каня ня толькi ж кармi, але i пускай у работу, бо iнакш ад сытасьцi конь здурэе i можа цябе скалечыць... Не здавайся на лянца... Рабi кожны Божы дзень, то будзе табе, як не за долю, дык за працу.

I Мiхалка быў цваны, i нi з кiм не гаварыў брыдка, i, калi стаў гаспадаром, ня толькi добра кармiў каня, але ўпрагаў яго i ў плуга, i ў аглоблi, i не здаваўся на лянца – працаваў шчыра.

Шчыра?!

Не, па-iншаму трэба сказаць пра тое, як працаваў Мiхалка.

Раньняй вясною мёрзлую яшчэ зямлю кропам² палiваў, — каб раставала, каб гэта хутчэй гарод капаць...

Во як працаваў!

Пабраўся ж з Аўдолькай у тым годзе, калi памёр Пiлсудскi.

Бывала наробицца, награкаецца, натомицца, а ўвечары, выцiраючыся закаўрашам ад поту, возьме й папытае:

— Ты мне скажы, Аўдолька, цi вячэра ўжо е?

— Вой, яшчэ ж нiчога не зварыла!

— Добра, — лагодна сумаваў тады Мiхалка, — як у хаце ўсё паямо, то наямося...

I вось так скрозь, — ён заўсёды мокры, хоць выкруцi; Аўдолька ж нiчога сабе, сухая, бо з куркамі час бавiць.

Гэтак i дажылi да першых бальшавiкоў.

I зноў суседзi чулi:

— Ты мне скажы, Аўдолька, цi вячэра ўжо е?

— Вой, яшчэ ж нiчога не зварыла!

А тут ужо й немцы на матацыклах прыехалi, Аўдольчыных курэй пахапалi; а тут ужо й партызаны Мiхалкавага каня забралi; а тут ужо й другiя бальшавiкi праперлi немцаў назад у Нямецчыну, а зноў усё тое ж:

— Ты мне скажы, Аўдолька, цi вячэра ўжо е?

— Вой, яшчэ ж нiчога не зварыла!..

Па немцах i партызанах Аўдолька новых курэй завяла, Мiхалка ж новага каня расстараўся i неяк, з поля прыехаўшы, як зазвычай, пра харч нацякнуў.

Аўдолька ж, як i заўсёды, войкнула...

Ну колькi можна цярапець такое войканьне?!.

¹ Цваны – спрытны.

² Кроп – вар, кiпень.

Ніякага ж тут «як у хаце ўсё паямо, то наямося...» – ня хопіць!

І вось аднаго разу, тое ўжо пры Мікіту было, узяўся Міхалка за пугу і пратурьў Аўдольку з двара:

— Юч, вашывая! Ня трэба мне твае куры! Увесь двор засралі! Дуга, аглоблі і нават хамут у гаўне!..

Стаўшы разьвядзёнкаю, Аўдолька спачатку ціха не сядзела, пачала на Міхалкаў пляц яйкі падкідваць.

Міхалка знаходзіў іх у такіх закутках-шчылінах, у якія нікая курыца не магла ўшыцца – значыць, яйкі прыробленыя¹.

Іх не чапаў, бо нельга, бараніўся праклёнам:

Ад варот у твой жылот,
Ад печы ў твае плечы,
Ад грубы ў твае зубы,
Ад падлогі ў твае ногі...

Ці падзейнічаў гэты праклён, ці нешта іншае памагло, аднак жа сталася так – недзе з тыдні два Аўдолька яйкі падкідвала і перастала, супакоілася на тым.

Ну, што тут болей языкаваць?

Болей і ня буду.

Скажу хіба пра тое, што пенсію ў зайцах атрымліваюць, не ў савецкіх рублях, але ж калі ў іх спытацца: «Які цяпер правіцель?» – адкажуць: «Мікіта...»

Гэта, мусіць, таму, што пабраўшыся пры Пілсудскім, пры Мікіту разышліся: як той казаў, к а л і раскідалася заўсёды памятаецца лепей, чым к а л і скідалася...

Аўдолька так і жыве адна, і Міхалка жыве адзін.

Яшчэ рухавыя, гузікі самі зашпільваюць, хоць і маюць ужо недзе пад сто.

Бог пашкадаваў ім даць дзяцей і не пашкадаваў здароўя.

Сіла далася Міхалку ад работы, Аўдольцы ж ад ляноты...

Заместа чаю Аўдолька п'е нейкія запараныя дубцы і называе такое пітво – г а р а ч ы м.

Калі хто заходзіць да яе, так і гаворыць:

— П'ю гарачае...

Яна ня мыецца, а калі квартаю й палье на сябе, то мыцьцё такое называе з м ы в а н ь н е м.

Таму й ня кажа: «Трэба памыцца!», а кажа: «Трэба змыцца...»

І як звыкла змалку, яшчэ за царом, хлеб сьвежым ня есьці, то так і ня есьць.

«Чаму?»—пытаюцца ў яе і чуюць: «Сьвежага ж багата зьясі, а чорствага мала!»

Адказ нязнанага лёсу.

Зрэшты, ці лёс гэта гаворыць, ці яна сама, ці павучаньне бацькоў

¹ Прыробленыя – начараваныя.

праз яе чорныя вусны чуецца («А як зьясі чорствы, то будзеш доўга жыць!..») – і тое праўда, і тое, і тое...

Аўдолька мае шмат падушак і ясікаў, але сьпіць на згорнутаі кух-вайцы, і калі сьпіць, то на Аўдольцы, як на седале, сядзяць куры.

Пра сьмерць і ня думае...

Міхалка таксама.

Вось ён паліць грубу ў сваёй пустой хаце, вярбовыя дровы весела трашчаць у агні, і Міхалка памаўчыць, памаўчыць ды сам сабе й скажа:

— Калі напачатку лістапада лісьце на вішні яшчэ трымаецца, то зіма будзе цёплая...

І зноў, памаўчайшы, праз хвілю якую самому сабе:

— А калі ў кабана каса доўгая і вузкая, і толькі на самым канцы шырэйшая, то зіма перад вясною будзе вельмі халодная...

18 жніўня 2003 г.

